

Propter quod dicit: Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatē, dedit dona hominibus.] Hoc scriptum est in psalmo sexagesimo septimo. *Donna* tamen hæc post triumphos cœpit largiri. Vincēs est enim mortem exaltatus in cruce, sicut ipse dixerat. Ait enim: *Cū exaltatus fuero à terra, omnia trahā ad me. Exspoliavit inferos, cū captiuos quos ex præuacatione Adæ, aut proprijs captos peccatis, in conditione tenebant, abstulit consentiētes sibi, & ascendēs inde in cœlos induxit. Ex quibus aliquanti resurgentes in corporibus, multis apparuerunt ad testimonium euictę mortis, vt qui forte Christi resurrectionem credituri nō essent, ex horum resurrectione quos mortuos scirent, rei fierent. Hos enim viderunt quos cōgnoscerent dudum vixisse: quamuis captiui inuiti & alieni ducantur, Saluator tamen & suos duxit & volūtarios. Apparentia enim sua dum lacerat desiderantes liberari, cepisse dicitur. Quōd autem ascendit, quid est nisi quia etiam descendit in inferiora terræ.] Verum est, quia ideo descendit, vt ascenderet, non sicut hominēs qui ad hoc descenderunt vt illic remanerent. Ex sententia enim tenebantur apud inferos, quæ sententia Saluatorem tenere non poterat, quia vicit peccatum. Triumphato ergo diabolo descendit in cor terræ, vt ostensio eius prædicatio esset mortuorum, vt quotquot cup di eius essent, liberarentur. Nec poterat non ascēdere, qui ad hoc descenderat, vt vi potestatis suæ calcata morte, cum captiuis quorum causa pati se permisit, resurgeret. *Tom. 5. in cap. 4. Epistola ad Ephesios.*

* Ioan. 12.

Infernū Christus exspoliavit.

CAPVT QVINCTVM

De Spiritu sancto.

I. Spiritum sanctum esse Deum.

Sed ipse Petrus, in eo quod proposuimus exemplo, præmisit Spiritum sanctum, & postea dixit Spiritum

* Act. 5.

Beatus Petrus
Apostolus cōfite-
tetur Spiritū
sanctum Deū
esse.

Spiritum Domini. Sic enim habes: * Anania, cur int-
pleuit satanas cor tuum ad mētiendum Spiritui san-
cto, vt fraudem faceres de pretio agri? Nōne ma-
nens tibi manebat, & venditum in tua erat potesta-
te? Quare posuisti in corde tuo hoc scelus? Non es
hominibus mentitus, sed Deo. Et subter ad vxorem,
ait: Quod vtique conuenit tentare Spiritum Domi-
ni? Primum intelligimus, quia Spiritum sanctum,
Spiritum Domini dixit: Deinde cūm prēmiserit
Spiritum, & addiderit, non es hominibus mentitus,
sed Deo: necesse est in Spiritu sancto, aut vt vnita-
tem diuinitatis esse intelligas: quoniam cūm Spiritu
tentatur, Deus fallitur. Aut si vnitatem diuini-
tatis conaris excludere secundum Scripturæ verba,
ipse vtique Spiritum Domini credis. Si enim & de
Spiritu expressum intelligimus & de Patre, in Deo
vtique Patre & Spiritu sancto veritatis scientiæ ad-
uertimus vnitatem, quia similiter à sancto Spiritu
sicut à Deo Patre mendacium deprehēditur. Quod
si vtrumq; de Spiritu accipimus, cur quod legis per-
fide negare conaris? Aut igitur vnitatem diuinitatis
Patris & Filij & Spiritus sancti, aut diuinitatem san-
cti Spiritus in Patre & Filio confitere, vtrum dixeris
in Deo, vtrumque dixisti, quia & vnitas diuinita-
tem astringit & diuinitas vnitatem. *Tom. 2. lib. 3. de Spiritu
sancto, Cap. 10.*

Nec solum hoc loco euidenter sancti Spiritus Deo-
tate, hoc est, diuinitatem Scriptura testatur, sed etiā
ipse Dominus dixit in Euangelio: Quoniam Deus
Spiritus est. Quem locum ita expressè Arriani testi-
ficamini esse de Spiritu, vt eum de vestris codicibus
auferatis, atque vtinam de vestris & non etiam de
Ecclesiæ codicibus tolleretis. *Tom. 2. lib. 3. de Spiritu
sancto, Cap. 11.*

Quattuor Deo Ad summam tamen, vt in fine quæ disperse dicta
propria sunt, sunt, expressius colligamus, cūm ex ceteris, tum ex
eas; in Spiritū quattuor istis præ ceteris manifesta diuinitatis glo-
sanctū cadūt. ria comprobatur. Deus enim ex eo cognoscitur, aut
quia

quia sine peccato est, aut quia peccata condonat, aut quia creatura nō est, sed creator est, aut quia nō adorat sed adoratur. Sine peccato itaque nemo est, quia nemo sine peccato nisi vnus Deus. Peccata quoque nemo condonat, nisi vnus Deus, quia æque scriptum est: * Quis potest peccata donare nisi solus Deus? Creator quoq; omnium nō potest esse nisi qui creatura non est, qui creatura autem nō est, sine dubio Deus est, quia scriptum est: * Seruierunt creatura potius quàm creatori, qui est Deus benedictus in secula. Deus quoque non adorat, sed adoratur, quia scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Consideremus ergo vtrum horū aliquid habeat Spiritus sanctus, quæ testimonium adferant diuinitatis. Primum igitur de eo tractemus, quia nemo sine peccato nisi vnus Deus. Exigamus vt doceant quōd peccatum habeat Spiritus sanctus. Sed docere non possunt, & auctoritatem requirunt, vt lectione doceamus, quia nō peccauit Spiritus sanctus, sicut de Filio lectum est, quia peccatum non fecit. Et hoc accipiant scripturarum auctoritate nos docere. Scriptum est enim: * Quia in sapientia est Spiritus intelligentiæ, Spiritus vnicus, multiplex, subtilis, bene mobilis, discretus, immaculatus. Immaculatus dicit Scriptura: Nūquid mentita est de Filio, vt de Spiritu credas esse mentitā? Dixit enim Propheta in eodem loco de sapientia, quia nihil maculosum in illā incurrit. Ipsa immaculata est, & immaculatus eius est Spiritus. Ergo si peccatū non habet Spiritus, Deus est. Sed quomodo reus potest esse peccati qui donat ipsa peccata, & peccatum non fecit? Et quia sine peccato est, creatura non est. Omnis enim creatura peccatorū capacitati obnoxia est, sola autē est à peccato immunis & immaculata sempiterna diuinitas. Nūc videamus vtrū peccata donet Spiritus. Sed hinc dubitari nō potest, cum ipse Dominus dixerit: * Accipite Spiritum sanctū: quorum remisistis peccata remissa erūt. Ecce quia per Spiritum sanctū peccata donantur.

* Luca 5.

* Rom. 1.

*In Spiritū san-
ctum nullū co-
dat peccatum.*

* Sapien. 7.

*Spiritus san-
ctus peccata
remitit.*

* Ioan. 20.

Remittit Spiritus sanctus donantur. Homines autem in remissionem peccatorum ministerium suum exhibent, non ius alicuius potestatis exercent. Neque enim in suo, sed in Patris & Filij & Spiritus sancti nomine peccata dimittuntur ex Christi instituto et tur. Isti rogant, diuinitas donat: humanum enim ob homines, sed sequimur, sed munificentia supernæ est potestatis. In baptismo quoque peccata donari non est ambiguū. In baptismo autem operatio Patris & Filij & Spiritus sancti est. Ergo si peccatum non habet Spiritus, cum scriptum sit: * Quis potest dimittere peccata nisi vnus Deus? utique qui non potest etiam à Dei potestate secerni. Si autem à Dei non secernitur potestate, quomodo à Dei appellatione secernitur? Videamus nūc vtrum creatura sit, an creator. Sed cum supra creatorem euidentissime probauerimus, quia scriptum est: Spiritus diuinus qui fecit me: & innouari faciem terræ per Spiritum, & sine Spiritu facefere omnia declaratum sit: apparet Spiritū esse creatorem. Sed quis hoc dubitet, quādo sicut supra ostendimus, ne Domini quidem ex virgine assumpta generatio, quæ præstantior omnibus creaturis est, operationis exfors sit spiritalis? Non ergo creatura Spiritus, sed creator est, qui autem creator, non utique creatura. Et quia creatura nō est, sine dubio creator est omnium qui Patri & Filio cooperator est in omnibus. Si autem creator, utique dicendo Apostolus, in condemnationem gentilitatis, quia seruiuerunt creaturæ potius quàm creatori qui est Deus benedictus in secula: suadendo quoque vt supra docuimus, seruiendum esse Spiritui sancto, & creatorem ostendit, & quia creator est Deum appellari debere demonstrauit. Quod etiam in epistola quæ ad Hebræos scripta est, comprehendit dicens: * Quoniam qui omnia creauit Deus est. Aut dicant igitur quid sit quod sine Patre & Filio & Spiritu sit creatū, aut Spiritum quoque vnus cum Patre & Filio deitatis esse fateantur. Adorandum quoque docuit, quem Dominum & Deum dixit. Qui enim Deus vnaueritatis &

* Mar. 2.

Spiritus sanctus non creatura est, sed creator omnium.

* Hebr. 3.

Spiritus sanctus adorari debet.

Dominus,

Dominus, utiq; ab omnibus adorandus est. Sic enim scriptum est: * Dominum Deum tuum adorabis, & * *Matth. 4.* ipsi soli seruias. Aut dicant ubi legerint, quia adorat Spiritus. Dicitum est enim de Dei Filio: * Adoret eum omnes Angeli eius. Non lectum est adoret Spiritus. Quomodo enim potest adorare, qui non inter famulos & ministros est? Sed cum Patre & Filio seruitia habet subiecta instorum, quia scriptum est: * Spiritui Dei seruimus. Adorandus igitur est nobis, cui seruiendum à nobis Apollolus docuit. Cui autem seruimus hūc & adoramus. Iuxta quod scriptum est, ut eadem sæpe repetamus, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias, quamquam & hoc non prætermiserit Apollolus, quin & Spiritum diceret adorandum. Cū enim docuerimus quia Spiritus in Prophetis est, nec hoc quisquam possit ambigere, quia per Spiritum prophetia datur, utique cū adoratur qui in Prophetis est, idem Spiritus adoratur. Itaque sic habes: * Si conueniat vniuersa Ecclesia * *1. Cor. 14.* in vnum & omnes linguis loquantur, intret autem idiota aut infidelis, nōne dicent quòd insanitis? Sin autem prophetent omnes, intret autem idiota aut infidelis, cōuincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus. Occulta etiam cordis eius manifesta fiūt, & ita cadens in faciem adorabit Deum pronuciās quòd vere Deus sit in vobis. Deus est ergo qui adoratur, Deus qui manet & qui loquitur in Prophetis, manet autem & loquitur Spiritus. Ergo & Spiritus adoratur. *Tom. 2. lib. 3. de Spiritu sancto, Cap. 19.*

An negas etiam Dominum maiestatis esse Spiritum sanctū, cū Dominus maiestatis sit crucifixus, quia natus est de Spiritu sancto & virgine Maria, quia non alter Christus, sed vnus est, & ante secula ex Patre, ut Dei Filius natus, & in seculo, ut homo carnis assumptione generatus. Quid autem dicam, quia sicut Pater & Filius, ita etiam Spiritus immaculatus est & omnipotens, quia Græce *πνεῦμα ἁγίου, ἁπλοῦς καὶ ἰσχυρὸς*, Salomon dixit, eo quòd omnipotēs

Spiritus sanctus immaculatus est & omnipotens.

* Sap. 7.

& speculator sit omnium, sicut lectum esse * in libro Sapientiæ, supra est demonstratum. Ergo & Spiritus in honore est & in maiestate. Intuere nunc, ne quid eum forte non deceat, aut si tibi displicet Arriane, detrahe eum de Patris Filijque consortio. Sed si detrahere volueris, eolum supra te verti videbis, quia virtus eorū omnis ab Spiritu est. Si detrahere volueris, in Deum tibi prius mittenda est manus, quia Deus Spiritus. Sed quomodo detrahes eū, qui alta scrutatur Dei? Tom. 2. lib. 3. de Spiritu sancto, Cap. 23.

II. Spiritum sanctum à Patre Filioque procedere.

Similis ostēdit Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedere.

Sicut ex Patre generatur Filius, & ex Patre Filioque procedit Spiritus sanctus: ita ex intellectu generatur voluntas, & ex his item ambobus procedit memoria, sicut facile à sapiente quolibet intelligi potest. Tom. 4. lib. de dignitate humanae condit. Cap. 2.

* Esaiæ 6.

Dixit Esaias, * Quia missum est ad me vnum de Seraphim. Et Spiritus quidem missus dicitur, sed Seraphim ad vnum, Spiritus ad omnes. Seraphim mittitur in ministerium, Spiritus operatur mysterium. Seraphim quod iubetur exsequitur, Spiritus quod vult diuidit. Seraphim de loco ad locum transit: non enim complet omnia, sed ipsum repletur ab Spiritu. Seraphim descendit cum aliquo secundum naturam suam transitu. At vero de Spiritu sancto hoc non possumus æstimare? De quo dicit Filius Dei: * Cūm venerit, inquit, paracletus Spiritus veritatis, quem ego mitto vobis qui à Patre procedit. Etenim si de loco procedit Spiritus, & ad locum trāsit: & ipse Pater in loco inuenitur, & Filius. Si de loco exit quem Pater mittit, aut Filius: utique de loco trāsiens Spiritus atque progrediens, & Patrem sicut corpus secundum impias interpretationes relinquere videtur & Filium. Hoc secundum eos loquor qui putant quod habeat Spiritus descensorium motum. Sed neque in loco aliquo Pater circumferibitur, qui est super

Spiritus non mouetur secundum locum, et tamen recte dicitur à Patre procedere.

* Ioan. 15.

per omnia non solum corporeæ naturæ, sed etiam inuisibilis creaturæ. Neque Filius suorum operum locis temporibus concluditur, qui super omnem est creaturam, totius opifex creaturæ. Neque Spiritus veritatis, utpote Dei Spiritus, circumferibitur aliquibus finibus corporalibus: qui cum sit incorporeus, omnem intelligibilem substantiam creaturæ inenarrabili diuinitatis plenitudine supereminet, spirandi ubi velit, & inspirandi quomodo velit, habens super omnia potestatem. Non ergo quasi ex loco mittitur Spiritus, aut quasi ex loco procedit quando procedit ex Filio, sicut ipse Filius cum dicit: * De Patre processi & veni. Omnes interficit opiniones quæ ex loco ad locum possunt, sicut in aliquibus corporalibus æstimari. Similiter cum aut intus aut foris legimus Deum esse, non utique Deum aut intra aliquod corpus includimus, aut ab aliquo corpore separamus: sed alta hoc & inenarrabili æstimatione, pensantes diuinæ naturæ intelligimus arcanum. Denique ita Sapientia ex ore altissimi prodisse se dicit, ut non extra Patrem sit, sed apud Patrem, quia verbum erat apud Deum. Nec solum apud Patrem, sed etiam in Patre. Dicit enim: Ego in Patre, & Pater in me est. Sed neque cum de Patre exit, de loco recedit, aut quasi corpus à corpore separatur. Neque cum Patre est quasi in corpore tamquam corpus includitur. Spiritus quoque sanctus cum procedit à Patre & Filio, non separatur à Patre, non separatur à Filio. Quemadmodum enim separari potest à Patre qui Spiritus oris eius est: Quod utique & æternitatis indicium, & diuinitatis exprimit unitatem. Est ergo & manet semper qui oris est Spiritus. Sed descendere videtur etiam, cum illum recipimus ut habitet in nobis, ne nos simus à gratia eius alieni. Nobis descendere videtur, non quo illo descendat, sed quo ad illum animus noster descēdat. De quo plenius diceremus, nisi meminissimus in libris iam superioribus positum quod & Pater dixerit: * Descendamus & confundamus * Gen. 1.

*Ioan. 14.

linguas eorum. Et Filius dixerit: * Qui diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Sic igitur venit Spiritus, quemadmodum venit Pater, quia vbi Pater est ibi est & Filius, & vbi Filius est, ibi est & Spiritus sanctus. Non ergo discrete venire æstimandus est Spiritus sanctus. Venit autem non de loco ad locum, sed à dispositione constitutionis ad salutem redemptionis, à gratia viuificationis ad gratiam sanctificationis, vt de terris ad cælum, de iniuria ad gloriam, de seruitio ad regnum transferat. Tom. 2. lib. 1. de Spiritu sancto, Cap. 10.

Quomodo
ad quid Spiritus
procedat.

CAPVT SEXTVM De Ecclesia.

1. Ecclesiam esse vnam, sanctam & Catholicam, id est, Romanam.

Ex omnibus
orbis partibus
Ecclesia Christi
congregata est.

Nouit aqua & congregari, & timere, & fugere, quando Deus præcipit. Hanc imitemur aquam, & vnam congregationem Domini, vnam Ecclesiam nouerimus. Congregata est hic quondam aqua ex omni valle, ex omni palude, ex omni lacu. Vallis est hæresis, vallis est gentilitas, quia Deus montium est, non vallium. Deniq; in Ecclesia exultatio est, in hæresi & gentilitate fletus & mæror. Vnde ait: * Disposuit in conualle fletus. Ex omni igitur valle congregatus est populus Catholicus. Iam nõ multæ congregationes sunt, sed vna est congregatio, vna Ecclesia. Dicitur est & hic: Congregetur aqua ex omni valle, & facta est congregatio spiritalis, & factus est vnus populus: ex hæreticis & gentilibus repleta Ecclesia est. Vallis est scena, vallis est circus: vbi currit mendax equus ad salutem, vbi humilis & abiecta contetio, vbi litium fœda deformitas. Ex his igitur, qui circo inhærere consueverant,

*Psal. 83.